

Fjällets son

Paul-Anders Simmas film förmedlar insikter i de renskötande samernas liv där det traditionella nomadlivet sätts på prov av en alltmer påträngande modernare civilisation, som även rymmer sina lockelser.

AV MARJA SEILOLA

En kavalkad av barn-domsbilder inleder berättelsen om den 17-årige John-Andreas som bor i Sameland i trakterna kring Kautokeino. Fotografierna visar honom och hans föräldrar och yngre systrar i situationer som speglar både samernas traditionella liv och ett modernt samhälle där cyklar, bilar och hus med bekvämligheter har gjort sitt intåg. Det är ett fängslande anslag som omedelbart väcker nyfikenhet: Hur levde familjen förr jämfört med nu? Var går barnen i skolan och hur ser deras sommarlov ut? Har alla samer en traditionell dräkt som de tar på sig ibland? Här, som så ofta vid gamla foton, föds gärna en diffus nostalgikänsla, men filmen tar oss snabbt vidare till nuet och den hårda verkligheten år 1993.

John-Andreas' pappa är svårt sjuk, och i sjukhusbädden talar han med sin äldste och sin ende son om framtiden. Pappan är tveksam inför sonens planer på att ta över renhjorden. Han menar att sämjan mellan samefamiljerna är dålig numera, och att det kan vara svårt att klara sig ensam. En tillfällig lösning för John-Andreas kan vara att han fullföljer ett avtal som pappan har gjort med vinter-OS-arrangörerna i Lillehammer: att tämja 30 renar och köra in dem på festplat-

sen vi öppningsceremonin. Det skulle rädda familjens ekonomi för några år framåt.

Efter pappans död får John-Andreas snabbt växa in i rollen som familjeförsörjare. Mamman stödjer honom genom att ge råd och förslag, men hon vill att sonen ska fatta sina beslut själv. Skall han föra familjens tradition vidare och fortsätta som renskötare eller ska han skaffa ett annat yrke? Den norska staten erbjuder de renskötande samerna ett omställningsbidrag under fem år om de avvecklar sin renhjord. John-Andreas besöker Rennäringsenheten i Alta för att fråga om bidraget, men tar ännu inte något beslut.

Med en äldre och mera erfaren renskötare som rådgivare börjar John-Andreas att tämja sina renjurar. Det är ett hårt arbete och blir inte lättare av att tiden är kort. Samtidigt måste han ju också ta hand om resten av hjorden.

I de här delarna av filmen synes John-Andreas vara mest sig själv; när han handgripligen kämpar med de bångstyriga härkarna, när han från snöscooter eller terränghjulning håller reda på flocken, när han berättar att renkalvningen på fjället är det finaste man kan vara med om i renskötarlivet. De här tillfällena äger en äkta spänning och ger förståelse för att John-Andreas vill

Jiazhen (Gong Li) med Fenxia och sitt andra barn, sonen Yuoqing. Yimou skildrar i sin film "Att leva" alla sina gestalter med djup respekt och värme. Det kallas humanism.

går allt i gult i färgeriet, inledningsvis, för att i takt med dramats förtätning övergå allt mer i rött – fram till det katastrofala slutet. Över huvud taget är den röda färgen – blodet, smärtan och för den del kärleken – flitigt förekommande i Yimous filmer. Hirsfältet blir till bländande rött i motljus i *Det röda fältet*, lanternorna i *Den röda lyktan*, pepparfrukterna i *Berättelsen om Qui Ju*. Även musiken är återkommande. I *Det föda fältet* sjunger vinarbetarna vid ett flertal tillfällen, i *Den röda lyktan* är en av konkubinerna operasångerska och i *Att leva* är det sången och den kinesiska dockteatern som faktiskt räddar livet på Fugui. Och vill man gå vidare kan man peka på ett flitigt användande av de fyra elementen, inte minst elden och vinden.

Den starka kvinnan

Men det mest återkommande temat i Yimous filmer är Den Starka Kvinnan. Det tycks mig som samarbetet med (sambon) Gong Li, som spelar huvudrollen i samtliga hans filmer, är avgörande för valet av teman för Yimou. De första filmerna utgår från en kvinna som köps eller gifts bort – mot sin vilja. I *Berättelsen om Qui Ju* för kvinnan en ensam kamp mot myndigheterna, bara för att få en förklaring. Och i *Att leva* är det hon

som är den starka i familjen. Flera gången fördömer Fugui sig själv för att ha orsakat sina barns död. Storsint förklarar Jiazhen för barnbarnet i slutet av filmen att "så där håller han alltid på". Då ser vi tydligt. Han är plågad, hon stark.

Men trots dessa återkommande teman får detta inte uppfattas som Zhang Yimou är en regissör som hotar att upprepa sig. Med *Berättelsen om Qui Ju* övergav han sin något stramare stil från de två föregående filmerna och sökte sig till handkamera och en metod som närmast förde tankarna till den italienska neo-realismen eller helt enkelt till dokumentärfilmen.

Med *Att leva* är han tillbaka i den lite mer disciplinerade stilen, men inte som självändamål. Idén med att inleda varje ny tidsperiod med en exakt likadan bild från samma gata är att understryka att det var hos människorna de politiska omvälvningarna satte de djupaste spåren. På ytan var det ett bedrägligt lugn.

Och så länge som Zhang Yimou lyckas med scenlösningar som när bajonetten skär genom dockteaterns duk och kastar oss rakt in i inbördeskriget mellan nationalisterna och kommunister – ja, då är det oerhört svårt att vara kritisk mot denne en av världens största filmkonstnärer.

Förutom *Det röda fältet* som distribueras av Svenska Filminstitutet så distribueras Yimous filmer i Sverige av Sandrews.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Kina, 1994

Originaltitel: Huo Zhe

Regi: Zhang Yimou

Manus: Yu Hua & Lu Wei

Foto: Lu Yue

Klippning: Du Yuan

Kostym/Scenografi: Dong

Huamiao/-Cao Jiuping

Musik: Zhao Jiping

I ROLLERNA

Fugui – Ge you

Jiazhen – Gong Li

stadschef Niu – Niu Ben

Fenxia som vuxen - Liu Tian Chi

Chungsheng – Guo Tao

Er Xi – Jian Wu

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 133 minuter

Format: Vidfilm 1:1,85

Ljudsystem: Dolby Stereo

Censur: Från 11 år

Översättning: Mikael Fröling

Svensk premiär 1994-11-25

DISTRIBUTION

Sandrew Film AB,

Box 5612, 114 86 Stockholm

Tel 08-23 47 00

Fax 08-10 38 50.